

Резюме

Бакаянова Н. М. Объединения адвокатов по законодательству об адвокатуре и адвокатской деятельности.

В статье исследуются проблемы правового регулирования объединений адвокатов в Украине. Автор анализирует правовой статус объединений адвокатов, их роль в адвокатском сообществе, определяет виды объединений адвокатов, осуществляет их классификацию. Предлагается закрепить право адвокатских бюро и адвокатских объединений быть членами общественных объединений адвокатов. Автор указывает на необходимость внесения изменений и дополнений в законодательство об адвокатуре и адвокатской деятельности.

Ключевые слова: адвокатура, адвокатское сообщество, адвокатское самоуправление, объединение адвокатов, ассоциация адвокатов.

Summary

Bakayanova N. Unions of attorneys according to the legislation on the Bar and Practice of Law.

The article investigates the problems of legal regulation of unions of attorneys in Ukraine. The author analyzes the legal status of unions of attorneys, its role in the legal community, defines the types of unions of attorneys, provides the classification. It proposes to provide the right of law offices and law firms to be members of public unions of lawyers in the article 18 of Law of Ukraine "On the Bar and Practice of Law". The author points to the need for amendments and additions to the law On the Bar and Practice of Law.

Key words: Bar, Attorney's Community, Attorney's self-government, Unions of Attorneys, Bar Association.

УДК 343.2

К. Ю. БОБРИК

Костянтин Юрійович Бобрик, кандидат юридичних наук, науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Упродовж останніх років неухильно простежується тенденція до появи нових способів взаємодії та інтеграції організованих злочинних груп в кримінальні співтовариства, формування й консолідації великих злочинних формувань, що підсилюють свій потенціал і вплив у суспільстві. Злочинні організації утворюють з метою вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, впливу на політичні та економічні процеси в державі.

У сучасній правовій науці активно досліджуються питання протидії організованим злочинності, основні теоретичні та практичні аспекти такої протидії викладено в роботах таких вчених, як: Ю. П. Аленіна, В. П. Бахіна, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, В. Я. Горбачевського, А. П. Закалюка, А. В. Іщенко, І. П. Козаченка, М. В. Корнієнка, В. С. Кузьмічова, Є. Д. Лук'янчикова, Погорельського, О. П. Снігерьова, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, П. В. Цимбала, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітька, М. Є. Шумило та інших. Проте залишаються окремі її аспекти, які потребують більш детального розгляду й аналізу.

Наразі в Україні досить гостро стоїть питання щодо можливості притягнення до кримінальної відповідальності та кваліфікації дій осіб, які фактично не вчиняючи злочинних діянь, а лише здійснюючи загальне управління всіма сферами організованої злочинності спричиняють значну шкоду охоронюваному Кримінальним кодексом України суспільним відносинам.

Останнім часом у світі відмічається тенденція щодо активізації організованих злочинних угруповань, які не мають стійкої і чіткої побудованої системи. Так, вказані угруповання організовуються для вчинення злочинів на певний проміжок часу. Науковці й практики зазначають, що організація злочинної діяльності відбувається за допомогою мережі злочинців, яка має переваги перед традиційними організованими структурами завдяки гнучкості, адаптивності, швидкості реагування¹.

Організована злочинність – мережа кримінальних взаємодій суб'єктів злочинної діяльності, маючи великі ресурси, включається до перерозподілу ринків, опановує нові види кримінальної активності, набуває більшої професіоналізації. При цьому злочинні спільноти, ніби опікуючись виробництвом і поширенням нелегальних товарів, наданням заборонених послуг, вдаючись до насильства і корупції, спрямовують свою діяльність на нові сфери економіки, створюючи легальні підприємства й банки, удосконалюючи власні організаційні структури.

З кінця 80-х – початку 90-х рр. XX ст. в Україні значно погіршився криміногенний стан. З'явилися види злочинності, які раніше були маловідомі, зокрема: рекет, викрадення людей з метою отримання викупу, торгівля людьми; широкого розповсюдження набули злочини, пов'язані із так званими «важкими наркотиками», незаконним обігом вогнепальної зброї. Професійна злочинність почала утворювати легальні об'єднання, які насправді були замаскованими організованими злочинними угрупованнями².

Організована злочинність має історичне минуле, що зумовлює досить тяжкий процес викорінення цього явища. Вважаємо, що підвищення відповідальності за злочини, вчинювані організованими злочинними групами та організаціями, зокрема внесення змін, що стосуються відповідальності «злочинців в законі» є дієвим механізмом на шляху подолання організованої злочинності.

Наразі Україна активно впроваджує досвід Грузії для удосконалення діяльності правоохоронних органів. Так, у Грузії діє електронний реєстр кримінальних справ/кримінальних проваджень і електронний документообіг. У реєстрі автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер справи, а також час і місце вчинення кримінального правопорушення, прізвище та ім'я потерпілого або заявника, короткий виклад обставин, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення (наведених потерпілим, заявником чи виявлених слідчим), попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення.

До електронної кримінальної справи слідчим приєднуються всі матеріали провадження, починаючи з заяви чи повідомлення про злочин, протоколів огляду місця події, опитування, медичних довідок (електронні копії яких отримують ще на етапі реєстрації заяв і повідомлень), а надалі (у вигляді окремих файлів) всі складені у справі процесуальні документи (протоколи слідчих дій, запити та відповіді на них, процесуальні рішення тощо).

Доступ до електронної справи (як зі стаціонарного комп'ютера, так і портативного пристрою) має слідчий (за допомогою спеціального коду й електронного ключа), який здійснює провадження у справі, а також начальник слідчого відділу (в порядку загального контролю) та прокурор.

Після внесення будь-яких матеріалів до електронної справи повторне внесення до них змін, доповнень, заміна документів або їх окремих реквізитів тощо технічно неможливі, що запобігає можливим службовим зловживанням та вчиненню слідчими службових підроблень.

Будь-який слідчий системи МВС Грузії безпосередньо на своєму робочому місці, використовуючи службовий комп'ютер, має безперешкодний доступ майже 30 електронних баз даних, що існують в країні як на загальнодержавному рівні, так і на рівні окремих відомств, зокрема до єдиного державного громадянського реєстру (аналог системи паспортного обліку в Україні), з обліку автотранспорту, зброї, предметів антикваріату, дактилоскопічного обліку, зареєстрованих правопорушень та осіб, які їх вчинили, прикордонного контролю (персональні дані та фотографія будь-якої особи, яка перетинає кордон Грузії), громадянства та обліку біженців, колишніх працівників поліції, податкового обліку (дані про реєстрацію юридичних осіб, суб'єктів підприємництва, доходи фізичних осіб, відкриті банківські рахунки), реєстру обтяжень рухомого та нерухомого майна, апробації, раніше засуджених та депортованих осіб, а також осіб, які належать до категорії «злочинців в законі», осіб, які перебувають на обліку у зв'язку з психіатричними захворюваннями, захворюванням на туберкульоз, зловживанням алкоголем чи наркотиками, вчиненням насильства в сім'ї, осіб, які перебувають у розшуку та безвісно зниклих громадян, затриманих та заарештованих осіб, учасників бойових дій, кандидатів на роботу до підрозділів поліції, неповнолітніх, схильних до вчинення правопорушень, Інтерполу, навчальних закладів, телефонних операторів, користувачів мобільного зв'язку тощо.

Відповідно до проекту Закону України № 1188 ст. 255 КК України пропонується доповнити ч. 2 «Зайняття особою вищого становища в злочинній ієрархії», за що передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років та ч. 3 «Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені особою, яка займає вище становище в злочинній ієрархії», за яке передбачено позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

Також було сформовано примітку, що тлумачить поняття особи, яка займає вище становище в злочинній ієрархії («злочинців в законі») як особи, яка відповідно до визначених у злочинному світі (злочинному середовищі) спеціальних правил поведінки в будь-яких формах організовує та/або керує злочинським світом (користується авторитетом у членів злочинського світу, надає їм завдання/доручення, що сприяють досягненню цілей злочинного світу, організовує злочинські розбори, бере участь у зібранні (сходці) «злочинців в законі» тощо).

Розглядаючи поняття «злочинців в законі», слід наголосити, що це представник еліти злочинного світу, який обраний на «сходці», зібранні не менше трьох «злочинців в законі», що в житті керується неписаними злочинними правилами (законами). На «сходці» вирішуються організаційні питання (коронування претендента на титул «злочинця в законі», розподіл сфер впливу, вирішення конфліктних ситуацій між різними членами організованих злочинних угруповань, а також позбавлення «злочинського титулу»). «Злочинці в законі» фактично безпосередньо не вчиняють злочинів, а виступають як керівники чи консультанти організованих злочинних угруповань³.

Злочинський закон – антисуспільні моральні норми, дотримання яких передбачає належність особи до відповідної референтної групи⁴.

Наразі маємо позитивний досвід Грузії, законодавчим органом якої було прийнято спеціальний Закон – у кримінальному кодексі цієї країни з'явилась окрема стаття 223¹, «злочинців в законі», належність (членство) до злочинського світу. Дане законодавче нововведення знайшло підтримку і розуміння на загальноєвропейському рівні. Європейським судом з прав людини оприлюднено рішення у справі «Ашларба проти Грузії», яким суд одностайно ухвалив, що криміналізація Грузією участі в «злочинському світі» і титулу «злочинців в законі» не порушує ст. 7 Конвенції (немає покарання без закону), що передбачає точність у визначенні кримінально караного діяння і передбачуваність застосування закону.

Однак при цьому звернемо увагу, що ст. 3 Закону «Про організовану злочинність та рекет», що був прийнятий парламентом Грузії, дає повноцінне тлумачення цих та інших термінів. У Законі України «Про

організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р. № 3341-ХІІ, на жаль, вищезгаданих термінів та їх тлумачення не міститься.

Під злочинним середовищем розуміють об'єднання осіб, які діють відповідно до встановлених, визнаних ними спеціальних правил поведінки, обумовлених соціальними зв'язками між всіма учасниками групи, їхніми загальними прагненнями, інтересами, взаємодопомогою, метою якого є залякування, погрози, примус, насильство, умови нерозголошення, злочинські розбори (вирішення спорів за допомогою погроз, примусу, насильства, залякування або інших незаконних дій), вчинення злочинів або підбурювання до вчинення злочинів, залучення інших осіб, у тому числі неповнолітніх, до злочинних дій, з метою отримання неправомірного прибутку членами об'єднання або іншими особами.

З метою отримання об'єктивної інформації про ефективність дії норм нового Кримінального процесуального кодексу України серед працівників правоохоронних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, фахівцями Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України протягом 2013 р. було проведено соціологічне дослідження. За результатом опитування, рівень протидії організованій злочинності оперативними підрозділами після набуття чинності нового КПК респонденти оцінили більш негативно, як низький, – 50,8 % (1499), як середній – 39,8 % (1174), як високий – 3,9 % (115), не змогли оцінити – 5,5 % (162)⁵.

На думку фахівців Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, ідея притягнення осіб до кримінальної відповідальності лише за те, що вони «належать» до певної спільноти (навіть такої, що прямо визнає себе злочинною) є хибною. Кримінальне покарання, що є найтяжчою з тих правових санкцій, які можуть бути застосовані до певної особи, має застосовуватись не за «статус» чи «стан» певної особи, а за діяння, які завдають шкоди або створюють загрозу заподіяння шкоди правопорядку⁶.

Тому Комітет прийняв рішення рекомендувати Верховній Раді України за результатами розгляду на пленарному засіданні в першому читанні законопроект (ресстр. № 1188) повернути суб'єктам права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

Оцінюючи ситуацію, яка склалася з прийняття зазначеного законопроекту, міністр внутрішніх справ Арсен Аваков зазначив, що в парламенті спробували створити радикальний законодавчий акт, завдяки якому кожний так званий «коронований» «злочин у законі» почувався би на українській землі некомфортно. Адже зараз, коли ми їх заарештовуємо, то вони сміються нам в обличчя, розуміючи, що проти них ми безсилі. І неприпустимо, коли низка парламентських фракцій виступають проти такого закону⁷.

Професор кафедри кримінального процесу і криміналістики Академії адвокатури України Віктор Бояров вважає, що Україна зараз знаходиться в періоді переділу кримінального світу. З новою владою прийшов і новий криміналітет, який безпосередньо пов'язаний з владою. Новий бізнес, нові сфери впливу також пояснюють перебування різномасштабних «авторитетів» на території України. А зараз в нашій країні з'явилися нові сфери бізнесу – торгівля зброєю⁸.

І найголовніше, що на переконання голови Національної поліції України Хатії Деконайдзе, впливові «злочини в законі», які можуть включитися в політику та домовлятися з політиками, представляють інтереси російських спецслужб, «злочини в законі» – це люди криміналу, які покликані дестабілізувати передусім криміногенну ситуацію в Україні⁹.

Отже, наразі законодавство України не дозволяє повною мірою боротися зі «злочинами в законі» та організованою злочинністю, оскільки відсутня кримінальна відповідальність за вказані дії, а такі особи фактично не вчиняють злочини, активно впливають на криміногенну обстановку, а також керують та координують злочинну діяльність організованих злочинних угруповань. Цей факт ще раз підтверджує, що під впливом глобалізації народжується потужна система транснаціональних злочинних організацій, які координуються і керуються «злочинами в законі», якщо головними суб'єктами легального введення господарської діяльності (зовнішньоекономічної діяльності) є транснаціональні компанії і уряди держав, то їхніми аналогами є міжнародні кримінальні угруповування, національні за походженням, але транснаціональні за масштабами координації діяльності.

¹ Шостко О. Ю. Мережна організація – нова риса сучасної організованої злочинності / О. Ю. Шостко // Питання боротьби з організованою злочинністю. – 2011. – № 22. – С. 35.

² Виговський Д. Л. Кримінальна субкультура в механізмі злочинності неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Дмитро Леонідович Виговський. – К., 2006. – С. 3.

³ Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. – К. : Атика, 2010. – VI. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). – 1128 с.

⁴ Словник спеціальних термінів правоохоронної діяльності / за ред. проф. Я. Ю. Кондратьєва. – К. : Національна академія внутрішніх справ України, 2004. – 560 с.

⁵ Підсумки роботи Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України за 2013 рік. – К., 2014. – С. 113.

⁶ Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до статті 255 Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності для «злочинів в законі»)» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52627

⁷ «Правоохоронці повинні мати більше повноважень проти «злочинів у законі» – Арсен Аваков : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mvs.gov.ua/ua/news/1327_Pravoohorongi_povinni_mati_bilshe_povnovazhen_proti_zlodiv_u_zakoni_Arsen_Avakov_VIDEO.htm

⁸ Чому «зłodії в законі» заповнили Україну : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://znaj.ua/news/regions/53045/comu-zlodiyi-v-zakoni-zapolonili-ukrayinu.html>

⁹ «Зłodії в законі» представляють інтереси ФСБ в Україні – Хатія Деканоїдзе : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2016/07/11/7114334/>

Резюме

Бобрик К. Ю. Сучасний стан правового та організаційного забезпечення протидії організованим злочинності.

У статті проаналізовано сучасний стан правового та організаційного забезпечення протидії організованим злочинності, а також наведено доводи, що наразі законодавство України не дозволяє повною мірою боротися зі «зłodіями в законі», які координують організовану злочинність та активно впливають на криміногенну обстановку.

Ключові слова: організована злочинність, «зłodії в законі», протидія, криміногенна обстановка.

Резюме

Бобрик К. Ю. Современное состояние правового и организационного обеспечения противодействия организованной преступности.

В статье проанализировано современное состояние правового и организационного обеспечения противодействия организованной преступности, а также приведены доводы, что сейчас законодательство Украины не позволяет в полной мере бороться с «ворами в законе», которые координируют организованную преступность и активно влияют на криминальную обстановку.

Ключевые слова: организованная преступность, «воры в законе», противодействие, криминальная обстановка.

Summary

Bobryk K. Current status legal and organizational support for fighting organized crime.

The article analyzes the current state of the legal and organizational support for combating organized crime, as well as the arguments are that the current legislation does not allow Ukraine to fully combat "thieves in law" affecting and coordinate and actively organized crime affecting the crime situation.

Key words: organized crime, "thieves in law", opposition, crime situation.

УДК 341.645

Д. Л. ВАСИЛЕНКО

Дмитро Леонідович Василенко, кандидат юридичних наук, доцент Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

ЗНАЧЕННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Суттєвим фактором розвитку сучасного суспільства, засобом формування соціальної та правової державності є конституційне проголошення прав та свобод особи в якості вищої цінності. Важливим є створення ефективного соціально-правового механізму реалізації прав і свобод, що вміщає гарантії їх забезпечення і захисту, у тому числі в сфері кримінального судочинства.

Основне призначення захисту прав людини виявляється в законодавчо передбаченій можливості людини використовувати з метою захисту свого права дозволені законом примусові дії з вимогою примусити особу до правомірної поведінки.

Джерела кримінально-процесуального права України, що є зовнішньою формою вираження кримінально-процесуальних відносин, встановлюють найбільш суттєві, вихідні засади, які визначають становище особистості в кримінальному провадженні на всіх його стадіях, принцип взаємовідносин особи та представників суб'єктів владних повноважень. У сучасній Європі інститути кримінального провадження та його принципи існують не лише на національному рівні, у рамках окремих держав, а й на наднаціональному рівні, зокрема в межах Ради Європи, що об'єднала сорок сім держав європейського континенту.

Рада Європи є однією із інституцій, яка забезпечує фактично демократію, верховенство права та дотримання прав людини в Європі, а от найдієвішим її інструментом і гарантом дотримання прав людини і громадянина в державах – членах Ради Європи, став Європейський суд з прав людини, який є певним символом розширення та розбудови інституту прав людини, європейської демократичної та правової інтеграції. За результатами діяльності Європейського суду з прав людини створюються прецедентні норми права, які закріплюють найбільш важливі, спільні для всіх держав – членів Ради Європи, стандарти в сфері захисту основних прав і свобод людини в кримінальному судочинстві, а також принципи взаємовідносин особистості з органами публічної влади на всіх рівнях кримінального провадження. У зв'язку з цим рішення Європейського суду з прав людини посідають чільне місце в системі джерел кримінально-процесуального права України.